

شناخت عوامل موثر در ایجاد محبت خانوادگی

اعظم نوری*

مقدمه

محبت و مهربانی به عنوان بنیانی‌ترین عنصر در روابط خانوادگی، جایگاهی ویژه و غیرقابل انکار در زندگی انسان‌ها دارد. خانواده، به عنوان اولین و مهم‌ترین نهاد اجتماعی، بستر شکل‌گیری شخصیت فرد، انتقال ارزش‌ها و الگوهای رفتاری است و محبت در این بستر، نقشی حیاتی ایفا می‌کند. علاوه بر تأثیرات روحی، محبت در خانواده موجب تقویت روابط اجتماعی و احساس تعلق به این نهاد می‌گردد. به‌طورکلی، محبت در خانواده از مهم‌ترین شاخص‌های زندگی سالم و موفق است. خداوند می‌فرماید: «الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا»^۱ و کسانی که می‌گویند: پروردگارا، به ما از همسران و فرزندانمان آن ده که مایه روشنی چشمان ما باشد و ما را پیشوای پرهیزگاران قرار ده. «

این آیه به اهمیت توجه مؤمنان به خانواده و فرزندان اشاره دارد. مؤمنان واقعی نه تنها به ازدواج و خانواده خود اهتمام می‌ورزند، بلکه برای آن‌ها دعا می‌کنند. این دعا نماد عشق و شوق درونی به خانواده است و دلیل تلاش و کوشش برای تربیت صحیح فرزندان و همسران به همراه آشنایی آن‌ها با اصول اسلامی و راستین زندگی است. در این راستا، بررسی عوامل ایجاد محبت در خانواده و روش‌های تقویت آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

محبت: کلید اصلی خانواده در آموزه‌های قرآنی

محبت و محبت در خانواده از جنبه‌های مهم آموزه‌های قرآن کریم است. محبت در خانواده از

* کارشناس ارشد رشته تفسیر، پژوهشگر مطالعات زنان و خانواده جامعه الزهر ع.

مهم‌ترین اصول زندگی مشترک است که قرآن کریم بر آن تأکید دارد. ترویج محبت و رحمت در روابط خانوادگی نه تنها موجب آرامش و آسایش در زندگی می‌شود، بلکه زندگی معنوی و اخلاقی خانواده‌ها را نیز تقویت می‌کند. این احساسات موجب ایجاد امنیت عاطفی و روانی می‌شود و فضایی امن و آرام برای رشد کودکان و تحکیم روابط اعضای خانواده فراهم می‌آورد، از این رو قرآن کریم به محبت به عنوان یک نعمت الهی و نشانه‌ای از رحمت خداوند اشاره می‌کند: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً»^۱ و از نشانه‌های او این است که همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید و در میانتان مودت و رحمت قرار داد.»

عوامل ایجاد محبت در خانواده

۱. اظهار لطف و مهربانی

اظهار لطف و مهربانی در خانواده یکی از مهم‌ترین عوامل حفظ روابط سالم و پایدار میان اعضای خانواده است. این محبت تأثیر عمیقی بر سلامت روحی و عاطفی افراد خانواده دارد. محبت در خانواده نه تنها به کیفیت زندگی اعضای خانواده افزوده، بلکه حس امنیت و آرامش روانی را نیز تقویت می‌کند. با ایجاد فضایی پر از محبت، اعضای خانواده می‌توانند روابط متعادل و پایداری را تجربه کنند. در ادامه به برخی نکات درباره اظهار محبت در خانواده اشاره می‌شود.

ارتباط کلامی

ابراز محبت از طریق کلمات می‌تواند شامل بیان احساسات، تشکر، و بیان جملات محبت‌آمیز باشد. به عنوان مثال، گفتن "دوستت دارم" یا "از تو سپاسگزارم" می‌تواند تأثیر زیادی داشته باشد. در گزاره‌های دینی به این مهم تأکید شده است. رسول اعظم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: «قَوْلُ الرَّجُلِ لِلْمَرْأَةِ: إِنِّي أُحِبُّكَ، لَا يَذْهَبُ مِنْ قَلْبِهَا أَبَدًا»^۲ این که مرد به همسرش بگوید: «من تو را دوست دارم» هیچ‌گاه از قلب همسرش بیرون نخواهد رفت.»

۱. روم: ۲۱.

۲. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۵۶۹.

امام حسین علیه السلام خطاب به همسر و دخترش فرمود:

لَعْمُرْكَ إِنِّي لِأَحَبُّ دَارًا
وَأَحَبُّهُمَا وَ أَبَدُلُ جُلَّ مَالِي
تَحَلُّ بِهَا سَكِينَةٌ وَ الرَّبَابُ
وَ لَيْسَ لِالْأَمَى فِيهَا عِتَابٌ^۱

قسم به جان رباب! خانه‌ای را دوست دارم که سکینه و رباب در آن باشند.
دوستشان دارم و کل دارایی‌ام را به پای‌شان می‌ریزم و هیچکس نباید در این باره با من سخنی
و شکوه‌ای کند.

خانواده امام علی علیه السلام بهترین نمونه در اظهار محبت است. گزارش شده است که حضرت
زهراب علیه السلام طی سخنانی به همسرش فرمود: «(رُوحِي لِوُجْهِكَ الْفِدَاءُ وَ نَفْسِي لِتَفْسِيكَ الْوَقَا، يَا
أَبَا الْحَسَنِ. إِنْ كُنْتُ فِي خَيْرٍ، كُنْتُ مَعَكَ وَإِنْ كُنْتُ فِي شَرٍّ، كُنْتُ مَعَكَ»^۲ علی جان، جانم فدای
جان تو. جان و روح من سپر بلای جان تو، یا ابوالحسن. همواره با تو خواهم بود. اگر تو در خیر و
نیکی بسر می‌بری، با تو خواهم زیست و اگر در سختی و بلاها گرفتار شدی، باز هم با تو خواهم
بود.» من دارایی‌ام را به پای آن‌ها می‌ریزم و هیچکس نباید در این باره مرا عتاب کند.

امام خمینی علیه السلام در نامه معروفش خطاب به همسرش می‌نویسد:

تصدقت شوم؛ الهی قربانت بروم. در این مدت که مبتلای جدایی از آن نور چشم عزیز
و قوت قلبم گردیده‌ام، همواره به یاد شما هستم و صورت زیبایت در آینه قلبم منقوش
است. عزیزم، امیدوارم خداوند شما را در پناه خودش حفظ کند. . . اکنون در شهر
زیبای بیروت هستم. . . صد حیف که محبوب عزیزم همراه نیست.^۳

هدیه دادن

محبت تنها با کلمات بیان نمی‌شود. انجام کارهای کوچک برای دیگران، مانند دادن هدیه یا
کمک در کارهای روزمره، می‌تواند نشان‌دهنده محبت باشد. هدیه دادن یکی از مهم‌ترین راه‌های
ابراز محبت و نشان دادن توجه و علاقه است. می‌توان به بهانه‌های مختلفی مانند تولد، سالگرد
ازدواج و اعیاد مذهبی، مانند عید غدیر یا روز میلاد اهل بیت علیهم السلام، به یکدیگر هدیه داد.

۱. قاضی نعمان مغربی، شرح الأخبار فی فضائل الأئمة الأطهار علیهم السلام، ج ۳، ص ۱۷۷.

۲. جواد طهرانی، نهج‌الحیة، ص ۱۴۷.

3. <http://www.imam-khomeini.ir/fa/n3302/%>

رسول خدا ﷺ فرمودند: «مَنْ دَخَلَ السُّوقَ فَأَشْتَرَى تُخْفَةً فَحَمَلَهَا إِلَى عِيَالِهِ كَانَ كَحَامِلٍ صَدَقَةٍ إِلَى قَوْمٍ مَحَاوِيحٍ؛^۱ هرکس به بازار برود، تحفه‌ای را خریداری و به خانواده‌اش هدیه کند، پاداش او همانند کسی است که صدقه‌ای را به گروه نیازمندان رسانده باشد.» همچنین حضرت فرمود: «الْهَدِيَّةُ تُورِثُ الْمَوَدَّةَ وَ تَجْدُرُ الْأُخُوَّةَ وَ تُدْهِبُ الضَّغِينَةَ وَ تَهَادُوا تَحَابُّوا؛^۲ هدیه، دوستی می‌آورد و رابطه برادری را استوار می‌کند و کینه را می‌زداید، هدیه به یکدیگر بدهید تا محبت بیاید.»
همسر شهید صیاد شیرازی می‌گوید:

...به هر بهانه‌ای برایم هدیه می‌خرید؛ مانند برای روز مادر و روزهای عید. اگر روزی هم فراموش می‌کرد، در اولین فرصت جبران می‌کرد. هدیه‌اش را می‌داد و از زحماتم تشکر می‌کرد. زمانی که فرمانده نیروی زمینی بود، مدت‌ها به خانه نیامده بود. یک روز متوجه شدم درب خانه را می‌زنند. در را که باز کردم چند نظامی را پشت در دیدم. وقتی پرسیدند: «منزل جناب سرهنگ شیرازی؟»، دلم لرزید. گفتم: «جناب سرهنگ جبهه هستند. چرا اینجا سراغشان را می‌گیرید؟ طوری شده است؟». گفتند: «از طرف ایشان پیغامی داریم» و بعد پاکتی را به من دادند و رفتند. توی حیاط پاکت را درحالی که دستانم می‌لرزید، باز کردم. یک نامه و یک انگشتر عقیق بود. نوشته بود: «برای تشکر از زحمت‌های تو. همیشه دعایت می‌کنم» یک نفس راحت کشیدم. اشک امانم نداد.^۳

۲. حسن خلق

خوش اخلاقی در خانواده یکی از ارکان اساسی برای ایجاد و حفظ روابط مثبت و سازنده بین اعضای خانواده است. اخلاق خوب نه تنها به بهبود ارتباطات کمک می‌کند، بلکه می‌تواند جو خانوادگی را پر از آرامش و عشق کند. خوش اخلاقی باعث ایجاد فضای شاداب و مثبت در خانواده می‌شود. شوخی‌ها و خنده‌های دسته‌جمعی می‌توانند روحیه اعضای خانواده را تقویت کرده و استرس‌ها را کاهش دهند، همچنین خوش اخلاق خوب در قالب احترام اعضای خانواده به همدیگر شکل گیرد، برای مثال، هر یک از اعضا باید به نظرات، احساسات و نیازهای یکدیگر

۱. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۱، ص ۱۰۴.

۲. همان، ج ۷۴، ص ۱۶۶.

۳. رضا آبیاری، همسران زمینی، سرداران آسمانی، ص ۶۵.

احترام بگذارند. این احترام باعث ایجاد حس امنیت و پذیرش در خانواده می‌شود. شاید بر این اساس باشد که قرآن پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ را دارای خلق عظیم معرفی می‌کند: «وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ؛^۱ و تو اخلاق عظیم و برجسته‌ای داری!» که شامل استواری بر حق، صبر در مقابل آزار مردم، و خطاهای دیگران و عفو و اغماض از آنان، سخاوت، مدارا و تواضع می‌شود.^۲ اگر ما فردی را دوست بداریم در رفتار و کردار نیز خوشخویی پیشه می‌کنیم، شاید بتوان گفت بزرگ‌ترین نشانه محبت ما به دیگران، خوشخویی است. در خانواده این امر به صراحت در چندین مرتبه نسبت به خانواده بیان شده است: «وَ عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ؛^۳ با همسران خود به شایستگی و نیکویی معاشرت کنید.» بر اساس این رهنمود قرآنی است که رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ همواره مسلمانان را به خوشخویی و مصاحبت نیکو نسبت به خانواده‌شان سفارش می‌نمود: «خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِيهِ وَ أَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي؛^۴ بهترین شما کسی است که برای خانواده خود بهترین است و من بهترین افراد برای خانواده‌ام هستم.»

نمونه‌ای از بداخلاقی در خانواده

در روایتی تاریخی آمده است که هنگامی که به پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خبر رسید سعد معاذ از دنیا رفته است، حضرت با اصحاب بر جنازه او حاضر شدند و دستور غسل و کفن او را دادند. در طول مراسم، حضرت با پای برهنه و بدون ردا حرکت می‌کرد و سپس به داخل قبر رفته و او را در قبر گذاشت. در این هنگام، مادر سعد که از حضور پیامبر و همراهی او در مراسم فرزندش خوشحال بود، کنار قبر فرزندش آمد و گفت: «ای سعد، بهشت بر تو گوارا باد.» در این هنگام، پیامبر فرمود: «ای مادر سعد! هیچ‌گاه از طرف خداوند خبری مده!» چون اکنون سعد از فشار قبر رنج می‌برد و آزرده شده است. سعد قدری بداخلاقی با خانواده خود داشت و این فشار قبر به خاطر همان بداخلاقی او با خانواده‌اش بود.^۵

۱. قلم: ۴.

۲. محمدحسین طباطبائی، تفسیر المیزان، ترجمه موسوی همدانی، ج ۱۹ ص ۶۱۸.

۳. نسا: ۱۹.

۴. محمد بن علی بن بابویه، من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۵۵۵.

۵. همو، علل الشرایع، ص ۳۱۰، ح ۴.

۳. متعادل کردن انتظارات و درک متقابل

انتظارات و درک متقابل اعضای خانواده یکی از اصول کلیدی در ایجاد روابط سالم و پایدار است. در هر خانواده‌ای، اعضا انتظارات و نیازهای خاصی از یکدیگر دارند و درک این انتظارات برای بهبود و تقویت روابط خانوادگی ضروری است. انتظارات و درک متقابل در خانواده نه تنها به بهبود روابط کمک می‌کند، بلکه فضای خانوادگی را به مکانی امن و پر از محبت تبدیل می‌سازد. با ایجاد فضایی از فهم و احترام متقابل، خانواده می‌تواند به یک واحد هماهنگ و شاد تبدیل شود که در آن اعضا به یکدیگر برای رشد و پیشرفت کمک می‌کنند. این مهم با رعایت حقوق اعضای خانواده و شناخت تفاوت‌ها ایجاد می‌شود، یعنی میان همسران و والدین با فرزندان تکالیف و حقوقی وجود دارد که در نگاه آنان ممکن است انتظارات و توقعاتی را ایجاد کند، که برخی از آن‌ها طبیعی و برخی انتظارات موجود نیز ممکن است نامعقول و غیرمنطقی باشد. این انتظارات و توقعات ممکن است منجر به ایجاد تنش‌ها و درگیری‌ها و نارضایتی‌های زیادی در محیط خانواده حتی باعث ایجاد افزایش خشم و نارضایتی شود که به‌طور طبیعی از محبت و روابط اعضا نیز کاسته خواهد شد. در کلمات معصومین علیهم‌السلام با اشاره به تفاوت‌های ذاتی و روحی زنان و مردان و فرزندان در کودکی و نوجوانی، به‌نوعی توصیه می‌شود تا در روابط این تفاوت‌ها مدنظر قرار گرفته و وظایف و حقوق بر اساس آن شکل بگیرد و شأن و وضعیت جسمی و روحی زن و مرد در نظر گرفته شود. مانند اینکه از زن به عنوان ریحانه تعبیر شده است: «فَإِنَّ الْمَرْأَةَ رِيحَانَةٌ وَ لَيْسَتْ بِقَهْرْمَانَةٍ»^۱ و این امر به معنای ملاحظت و مهربانی با اوست، از سوی دیگر به زنان توصیه شده در مقابل بدخلفی‌های مردان که ممکن است به دلیل تنش‌های شغلی و اقتصادی ایجاد شود، صبر پیشه کنند^۲ و پاداش‌های عظیمی در رعایت این امور برای آن‌ها در نظر گرفته شده است.

یادآوری می‌کنم که زندگی امام علی علیه‌السلام مبتنی بر انتظارات منطقی و قناعت بود. روزی امام علی علیه‌السلام از حضرت زهر علیه‌السلام پرسید: «چرا من را از رنج گرسنگی و بی‌غذا ماندن در خانه باخبر نکردی؟» حضرت زهر علیه‌السلام در پاسخ فرمود: «يَا أَبَا الْحَسَنِ إِنِّي لَأَسْتَحْيِي مِنْ إِلَهِي أَنْ أَكَلِّفَكَ مَا

۱. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۵۱۰.

۲. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۳ ص ۲۴۷.

لَا تَقْدِرُ عَلَيْهِ؛^۱ یا اباالحسن! من از خدای خود شرم می‌کنم که به تو تکلیفی کنم که قادر به انجام آن نیستی. « بعد از شهادت حضرت زهرا علیها السلام نیز فرمود: «فَوَاللَّهِ مَا أَغْضَبْتُهَا وَلَا أَكْرَهُتُهَا عَلَيَّ أَمْرٍ حَتَّى قَبِضَهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ وَلَا أَغْضَبْتَنِي وَلَا عَصَتْ لِي أَمْرًا؛^۲ به خدا سوگند، زهرا علیها السلام تا آن زمان که خدا او را به طور خود برد، مرا ناراحت نکرد و عملی انجام نداد که مرا ناخشنود کند.» این گفت‌وگوها نشان‌دهنده قناعت و تعادل در انتظارات و درک متقابل در زندگی آنها است.

۴. گذشت و تغافل

گذشت به معنای فراموش کردن کینه‌ها و اختلافات گذشته و بخشش دیگران به خاطر اشتباهاتشان است. تغافل به معنای نادیده گرفتن برخی رفتارها یا اشتباهات، به منظور جلوگیری از تشنج و درگیری است. گذشت و تغافل در خانواده دو مفهوم مهم و اساسی هستند که می‌توانند به برقراری رابطه‌های سالم و محبت‌آمیز کمک کنند. این دو مفهوم به نوعی مکمل یکدیگرند و در مدیریت تعارضات و ایجاد محیطی آرام و صمیمی در خانواده نقش بسزایی دارند، به عنوان مثال، گذشت موجب کاهش تنش‌ها می‌شود. زمانی که یکی از اعضای خانواده خطایی انجام می‌دهد، اگر سایرین به جای قضاوت و انتقاد، از گذشت بهره ببرند، تنش‌ها کاهش می‌یابد و فضای آرام‌تری حاکم می‌شود، همچنین گذشت می‌تواند محبت و نزدیکی بین اعضای خانواده را افزایش دهد. وقتی افراد می‌بخشند، نشان‌دهنده این است که ارزش رابطه بیشتر از اشتباهات است، ضمن اینکه گذشت می‌تواند به عنوان یک راه‌حل مؤثر در مدیریت این تعارضات و حفظ روابط سالم عمل کند.

با تغافل و نادیده گرفتن برخی مسائل کوچک، افراد می‌توانند از افزایش تنش‌ها و درگیری‌های بی‌مورد خودداری کنند. تغافل به اعضای خانواده این امکان را می‌دهد که بیشتر بر روی نکات مثبت یکدیگر تمرکز کنند و به جای انتقاد از اشتباهات، به تحسین دستاوردها بپردازند. لذا اعضای یک خانواده بیش از همگان نیازمند آرامش و همدلی و زمینه‌ساز آن هستند، به طور کلی هر کدام از اعضا ممکن است که رفتارها یا سخنانی داشته باشند که باعث ناراحتی یا سوءظن دیگر افراد خانواده شود، درحالی‌که ممکن است هیچ قصد و منظوری برای ایجاد ناراحتی

۱. همان، ج ۴۱، ص ۳۰.

۲. علی بن عیسی اربلی، کشف الغمة فی معرفة الائمة علیهم السلام، ج ۱، ص ۳۶۳.

دیگران نداشته باشند، یا ممکن است به دلیل قرار گرفتن در شرایط خاص دچار آسیب‌های روحی و مشکلات رفتاری شوند. در اینجا گذشت و تغافل باعث پیشگیری از تنش‌ها و ناراحتی‌ها و در نتیجه حفظ و افزایش محبت متقابل میان آن‌ها خواهد شد. از این رو در صدر پیشنهادها قرآن و روایات، عفو (گذشت) و تغافل (چشم‌پوشی) است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَإِنْ تَعَفَّوْا وَتَصَفَّحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ»^۱ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! بعضی از همسران و فرزندان شما دشمنان شما هستند، از آن‌ها بر حذر باشید و اگر عفو کنید و چشم‌پوشید و ببخشید، (خدا شما را می‌بخشد)؛ چراکه خداوند بخشنده و مهربان است. « اهمیت این مسئله به قدری است که در روایات این گذشت و تغافل از وظایف همسر شمرده شده است. امام صادق علیه السلام فرمودند: «وَإِنْ جَهِلَتْ غَفَرَ لَهَا»^۲ اگر زن از روی جهل خطایی انجام داد، بر مرد است که با گذشت با او برخورد کند. «

در واقع تغافل و چشم‌پوشی، به معنای همان ضرب‌المثل فارسی است که «شتر دیدی، ندیدی»؛ چنانکه باباطاهر خطاب به خداوند عرض می‌کند:

از آن روزی که ما را آفری
خداوندا به حق هشت و چارت
به غیر از معصیت چیزی ندیدی
زما بگذر شتر دیدی، ندیدی^۳

آسیب‌های محبت افراطی

محبت و روابط عاطفی نیز گاهی ممکن است به دلیل برداشت‌ها و رفتارهای اشتباه، آسیب‌هایی به همراه داشته باشند که موجب ایجاد مشکلاتی در کانون خانواده شود. دلیل عمده این مسئله این است که برخی مفهوم و فلسفه رفتارها و سخنان محبت‌آمیز را نمی‌دانند، گاهی آن را به برآوردن خواسته‌ها و تمام نیازهای دیگران تعبیر می‌کنند، برخی نیز ممکن است انجام تمام امور و ندادن مسئولیت را به محبت تعبیر کنند. در خانواده‌های تک‌فرزند، گاهی اتفاق می‌افتد که والدین به دلیل وابستگی و محبت افراطی به فرزند، خطاهای او را نادیده می‌گیرند و با انجام تمام امور وی حتی کارهای شخصی، فرزندشان را فردی بدون اعتمادبه‌نفس و وابسته تربیت می‌کنند

۱. تغابن: ۱۴.

۲. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۵، ص ۵۱۱.

۳. باباطاهر، دوبیتی‌ها، دوبیتی ۳۲۷.

که بعدها در ازدواج و زندگی مشترک دچار مشکلاتی می‌شوند.

یکی دیگر از آسیب‌های بزرگ محبت افراطی، تجاوز از حدود الهی است، هرچند مهربانی با دیگران به ویژه اعضای خانواده از نگاه اسلامی امری مورد تأکید و پسندیده است، اما همه این‌ها زمانی ارزشمند است که در مسیر و امتداد بندگی و عبودیت باشد. در منابع تاریخی آمده است که زبیر فردی موردعلاقه و محبت پیامبر ﷺ بود، اما در نهایت در مقابل علی علیه السلام ایستاد. علی علیه السلام فرمود: «مَا زَالَ الرَّبِيزُ رَجُلًا مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ حَتَّى تَشَأَ ابْنَةُ الْمُشْتُومِ عَبْدُ اللَّهِ؛^۱ زبیر پیوسته از خاندان ما بود (با ما همراه بود) تا اینکه فرزندش عبدالله بزرگ شد.»

گاهی محبت فرزند یا یکی از اعضای خانواده انسان را از صراط مستقیم بازمی‌دارد، درحالی‌که از صفات مؤمنان است که محبت و طرفداری آن‌ها از هر کس، در مسیر بندگی و فرمانداری از خداوند متعال است: «وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدَّ حُبًّا لِلَّهِ؛^۲ بعضی از مردم معبودهایی غیر از خداوند برای خود انتخاب می‌کنند؛ و آن‌ها را همچون خدادوست می‌دارند اما آن‌ها که ایمان دارند عشقشان به خدا شدیدتر است.»

فهرست منابع

قرآن کریم

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، علل الشرائع، قم: کتاب فروشی داوری، اول، ۱۳۸۵ ش.
۲. _____ من لا يحضره الفقيه، مصحح: غفاری، علی اکبر، قم: جامعه مدرسین، دوم ۱۴۱۳ ق.
۳. ابن حیون، نعمان بن محمد مغربی، شرح الأخبار في فضائل الأئمة الأطهار عليهم السلام، مصحح: حسینی جلالی، محمد حسین، قم: جامعه مدرسین، اول، ۱۴۰۹ ق.
۴. ابن شعبه حرانی؛ تحف العقول، نشر بین الملل، ۱۳۹۲.
۵. احمدی، علی اصغر؛ تحلیلی تربیتی بر روابط دختر و پسر در ایران، تهران: انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۷۸.
۶. اربلی، علی بن عیسی، کشف الغمّة في معرفة الأئمة، مصحح: رسولی محلاتی، سید هاشم، _____

۱. محمد بن حسین شریف الرضی، نهج البلاغه (صبحی صالح)، ص ۵۵۵.

۲. بقره: ۱۶۵.

- تبریز: بنی هاشمی، اول، ۱۳۸۱ ق .
۷. امین عاملی، سید محسن، اعیان الشیعه، نشر دارالتعارف، ۱۴۲۱ ق.
۸. ستوده، امیررضا؛ پایه پای آفتاب، بی نا: نشر پنجره، ۱۳۸۰.
۹. شریف الرضی، محمد بن حسین، نهج البلاغه، مصحح: صبحی صالح، قم: هجرت، اول ۱۴۱۴ ق .
۱۰. طهرانی، جواد، نهج الحیات، ناشر: ولایت، ۱۳۹۸ .
۱۱. قرائتی، محسن؛ تفسیر نور، نشر موسسه در راه حق، ۱۳۷۴.
۱۲. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، مصحح: غفاری علی اکبر، تهران: دار الکتب الإسلامیة چهارم، ۱۴۰۷ ق.
۱۳. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الأنوار، مصحح: جمعی از محققان، بیروت: دار إحياء التراث العربی، دوم، ۱۴۰۳ ق.